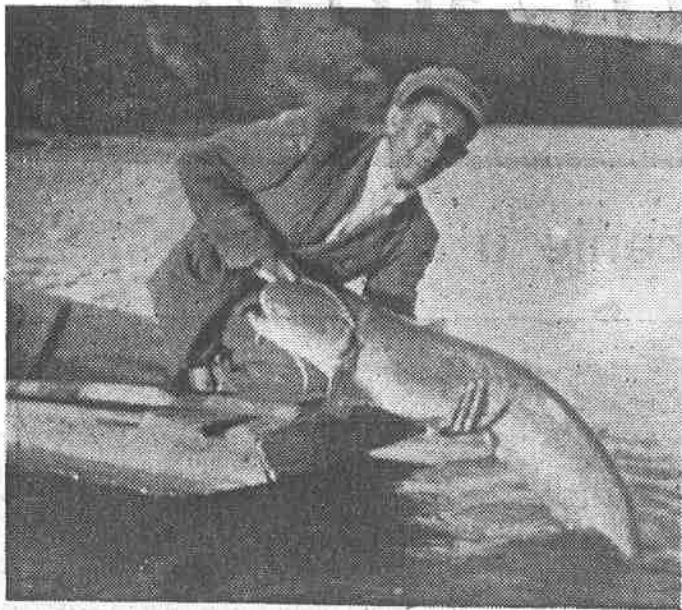

Nema ga u hladnim gorskim vodama i ne zalazi u planinsko područje pastve. Najviše se začrčava na dru i na dubljim muljevitim mjestima naših rijeka dunavskog sliva, a također i u Vardaru, pritoku Egejskog mora. U pritocima Jadranskog mora ga nema. Izvan Jugoslavije nalazimo ga na daleko raširenog po vodama srednje i istočne Evrope i zapadne Azije. Ne živi on samo u rije-

Ribar sa somom (Ribarska zadruga Krapje na Savi)

kama, nego i u jezerima pa i u moru. Na primjer u Kaspijskom moru ima ga u većem broju.

Iako ga naši ribari ne izvlače iz vode mrežama u stotinama ili hiljadama komada odjednom, poput nekih drugih riba, ipak ga cijene, osobito pojedinci ribari, koji love

manjim alatom i udicama. Od ribolovnog alata za somove na glasu je »bučkal«.

U ribnjacima također uspijeva pa uz druge ribe i on daje razmjerni prinos u našem uzgoju riba (ribnjačarstvima).

Njegovo značenje u slatkovodnom ribarstvu nije ni iz daleka toliko, kao na pr. značenje šarana, koji je u ribarskom gospodarstvu kod nas prva i glavna riba, koja dosada nema ni približnog premca po količini.

Prema predratnoj službenoj statistici ulov i uzgoj soma u Jugoslaviji davao je godišnje okruglo 270.000 kg, a šarana 3,302.000 kg, prema cjelokupnom ulovu i uzgoju slatkovodnih riba od okruglo 7,160.000 kg.

Soma je najviše davao Dunav, zatim Sava, a sve rijeke i jezera zajedno oko 200.000 kg, dok su ribnjaci davali oko 70.000 kg somovine. Međusobni odnos između pojedinih vrsta riba u godišnjem ulovu, računat prema količini, nije jednak međusobnom odnosu računatom prema vrijednosti. Dok som na pr. po količini predstavlja oko 3,7% od ukupne godišnje količine slatkovodne ribe prema predratnoj statistici, čotle on po vrijednosti predstavlja 9%. Šaran je istodobno zapremao prije rata oko 46,5% od količine, a 57% od vrijednosti svih slatkovodnih uzgojenih i ulovljenih riba u Jugoslaviji. Prema tome je razmjer kod soma drugačiji t. j. vrijednost gotovo trostruko tako velika u procentu, prema procentu količine, što nam ukazuje na to, da su ga potrošači cijenili, a i danas ga cijene, a stoga i traže mnogo više nego šarana. Obzirom na masnoću i ukus njegovog mesa i svojstva da je ono »bez kosti«, razumljivo je da ga naročito cijene.

Stoga je opravdano i potrebno, da naše slatkovodno ribarstvo uključujući soma u plan proizvodnje, kao jednu iz grupe glavnih i najvrijednijih naših riba, na kojima se osniva slatkovodno ribarstvo, te da ga uzgaja u ribnjacima i poluribnjacima, gdje god je to moguće, odnosno da u otvorenim tekućim vodama podiže njegovo brojno stanje, a prema tome i ulov.

Zdravko Taler

Iz istorije ribarskog zadrugarstva u Srbiji

Drugi svetski rat je zatekao na području Jugoslavije oko 11.000 mesnih zadruga raznog tipa, već prema karakteru privrede i potrebama kraja. Po zadržnoj statistici, finansijska sredstva tih zadruga iznosila su, čo pred sam rat, nekih 5 milijardi dinara. Iz ovoga se vidi da je zadrugarstvo u zemlji siromaštva širokih radnih masa, kao što je bila Jugoslavija prošlosti, bila impozantna ekonomska organizacija, sa svim mogućnostima za napredovanje i zauzimanje odlučnih položaja u privrednoj politici države. Ali ta snaga zadrugarstva nije dolazila do stvarnog izražaja i srazmjernog uticaja u kapitalističkoj privredi.

U toj mreži zadruga odigralo je svoju skromnu ulogu i ribarsko zadrugarstvo na području današnje Narodne Republike Srbije. Ribarsko zadrugarstvo ima svoje specifičnosti, kao i samo ribarstvo. Ono po svojim osnovnim proizvodima spada u poljoprivredu, ali pored toga ima i neke karakteristične odlike, koje mu daju poseban položaj u poljoprivredi. Te odlike ribarstva nisu dosad ni dovoljno upoznate, ni kako treba cenjene u krugovima, naših poljoprivrednih stručnjaka. Usled tih specifičnosti ribarstva teško je i ribarsko zadrugarstvo svrstati u koji od osnovnih tipova našeg zadrugarstva. Ribarske zadruge zauzimaju posebno mesto u proizvođačkom zadrugarstvu

po objektu proizvodnje, načinu proizvodnje i sredstvima za proizvodnju. Zato je razumljivo da je i ribarsko zadrugarstvo težilo svojim putevima razvitka i nastojalo da se oformi kao zaseban faktor na polju poljoprivredne aktivnosti.

Kapitalizam je zauzimao pozicije u ribarstvu kao vrelu jeftino ostvarivanih prihoda. On je i tu pokazivao svoju bezobzirnost i lakomost. Uloženi kapitali odbacivali su dobre profite. Goli, zapušteni i potcenjivani ribari bili su jeftina radna snaga, i za svoju egzistenciju su primali samo mrvice sa stola, koji su svojim trudom obilato snabdeli. Ni ribarsko zadrugarstvo nije prolazilo mnogo bolje od ribara. Razume se, da u takvim prilikama ribarsko zadrugarstvo nije moglo opravdati one nade koje su polagane u njega.

U zadruci je bila odlučna reč kulačkog elementa. Zadruga je zapravo postajala sve više njihovo preduzeće, a zadrugari njihovi argati. Razumljivo je da u tako vodećim zadrugama nisu zadržnoj misli i svesti porasla krila. Ribarsko zadrugarstvo je pod njihovim uticajem davalo, ribarstvu uži smisao, koji se svodio na iskorišćavanje ribolovnih voda t. j. na sam lov ribe. Ali ona šira delatnost, skup radnji koje dižu produktivnost ribolova, stvaraju

uslove za modernizaciju i mehanizaciju ribolova, podižu kulturni i stručni nivo ribara, jačaju zadrugu svest i t. d. bili su skoro potpuno zapušteni. Jedini veći pokušaj u tome pravcu bile su uspele izložbe ribarstva: u Novom Sadu 1933. i 1937. godine, u Zagrebu 1935. godine i u Beogradu 1938. godine. Od tada, zapravo, počinje življe interesovanje za ribarstvo i zadrugu organizovanje ribara.

Ribari su od davnina bili skloni udruživanju. Najstarija ribarska udruženja osnovana su: Apatinsko ribarsko udruženje u Apatinu 1772. godine, Pančevačko ribarsko potporno udruženje u Pančevu 1804. godine. Družina ribara u Bačkoj Palanci 1815. godine i Družina ribara u Čereviću 1867. godine. Te su organizacije bile u davnina svoga osnivanja i intenzivnog rada ugledne organizacije u rangu starih cehova. Prva ribarska zadruga osnovana je tek 1927. godine u Senti, a druga 1928. godine u Apatinu. Iz ovoga se vidi da su ribarske zadruge novijeg porekla, i da je ribarsko zadrugarstvo najmlađe u našem zadrugarstvom pokretu. Posle osnivanja ovih prvih zadruga nastao je kraći zastoj do 1932. godine. Te godine osnovane su četiri ribarske zadruge. Zatim svake godine se osniva veći broj zadruga i to: 1933. godine 19 zadruga, 1934. godine 8 zadruga, 1935. godine 5 zadruga, 1936. godine 12 zadruga, 1937. godine 4 zadruge, 1938. godine 9 zadruga, 1939. godine 7 zadruga, 1940. godine 9 zadruga i 1941. 3 zadruge ili ukupno 71 ribarska zadruga do 1941. godine.

Rat je ne samo zaustavio ovaj povoljan razvitak ribarskog zadrugarstva, već doveo veći broj zadruga na rub propasti. Mnoge od njih su morale da obustave rad, pošto su glavne ribolovne vode bile pretežno u graničnom pojasu, i područjima borbi, a članovi, ukoliko su ostali kod kuće, ometani u svom radu.

Sve te zadruge su pre rata ujedinjene u Savez slatkovodnih zadruga u Novom Sadu koji je osnovan 1931. godine. Za vreme rata ovaj Savez je prestao da radi, ali je posle oslobođenja opet uspostavljen. Ribarsko zadrugarstvo je posle oslobođenja opet oživelo, a naročito živ pokret za osnivanje novih ribarskih zadruga osetio se na području uže Srbije. Na tome području osnovano je posle oslobođenja nekih 17 ribarskih zadruga.

Sada na području NR Srbije ima svega 103 ribarskih zadruga sa 3430 članova, od kojih su 74 zadruge na području Vojvodine, a 29 na području uže Srbije. Sve te ribarske zadruge pripadaju provizorno Savezu zemljoradničkih zadruga Srbije u Beogradu.

Ovako brzom razvitku ribarskog zadrugarstva doprineo je najviše zakon o slatkovodnom ribarstvu, koji je donio propise o osnivanju ribarskih zadruga, i predvideo osetne koristi, koje država daje ribarskim zadrugama i ribarima kroz njihove zadruge.

Te naše zadruge zatekao je petogodišnji plan, koji je i slatkovodnom ribarstvu predvideo snažan napredak, a ribarskim zadrugama veliku i odlučnu ulogu u ribarskoj proizvodnji.

Na osnovu razrađenog plana ribolova u 1947.—1951. godine angažovani su u ribolovu svi ribari preko njihovih zadruga. Na ribarske zadruge preneto je izvršenje plana slatkovodnog ribarstva, dok je državni sektor zadržao za sebe snabdevanje zadruga alatima i materijalom, otkup ulovljene ribe i prodaju ribe na tržištu.

Opterećene svim slabostima i manama, bez volje i razumevanja svog članstva za kolektivni rad, bez zadrughnih sredstava za ribolov, to zadrugarstvo, kao u ostalom i zadrugharske organizacije drugih privrednih grana, nije u radu na ostvarenju preuzetih zadataka u granicama plana dalo pozitivne rezultate. I ono je radi toga sa ostalim tipovima privrednog zadrugarstva stavljeno pred korenitu reviziju u duhu velikog zadrughnog plana, koji se se sada izvodi u duhu izlaganja druga Kardelja u studiji: »Zemljoradničko zadrugarstvo u planskoj privredi«.

I ribarske zadruge će morati sa svoga puta samostalno izgradnje i zasebnih težnja, pa dođe novim putem socijalističke izgradnje naše privrede i uđe u kompleksni zadrughni oblik jedinstvene zadrughne organizacije njihovog mesta ili kraja — Zemljoradničku zadrugu.

Tu će da nađu svoje definitivno mesto, zadatke i oblike istinske zadrughne proizvodnje, zaštićene od svake eksploatacije i kulačke premoći. Tek će u takvoj zadrughnoj sredini moći da se rad njihovih članova, naših ribara profesionalaca uputi u pravcu zajedničkog ribolova zadrughnim sredstvima proizvodnje i novim metodama rada.

Postoji nada da će naši profesionalni ribari, osnaženi materijalno i idejno, doprineti svoj udeo u zajedničkom zadrughnom poslu svih privrednih aktiva, i u zajednici sa njima stvoriti čvrstu ekonomsku organizaciju, koja će trudbenike našeg sela povesti putem planskog privredivanja, i socijalističke izgradnje naše Jugoslavije.

Jovan Korda

Godišnje kretanje ulova jegulje i cipla u Donjoj Neretvi

Područje Donje Neretve imade veliku važnost za unapređenje ribarstva obzirom na ulov jegulje i cipla, kao i zbog mogućnosti izgradnje lagunarnih ribnjaka. Tu je činjenicu pravilno uočio još 1903. Lorini (1)... »Tko se bude bavio uređenjem našeg pomorskog i slatkovodnog ribarstva, morat će obratiti posebnu pažnju ovome predjelu, gdje se može mnogo da zasnuje i izvede, kad bi samo dostajalo sredstava...«

Predradnje za uređenje ovog područja u lagunarne ribnjake, započete su osnutkom Ribarstvene stanice u Opuzenu, snimanjem prvog projektiranog objekta Glo-

gočko jezero, hidrografskim i meteorološkim ispitivanjima i t. d.

Kako je za daljnji rad potrebno i temeljitije poznavanje kretanja ulova najvažnijih ribljih vrsta ovog područja, jegulje i cipla, ispitali smo desetgodišnje podatke Statistike morskog ribarstva za 1931.—1940. (2), a ujedno smo istražili i odnos (korelaciju) između visine vodostaja Neretve kod Opuzena i Metkovića i količine ulova, da bi tako dobili barem približnu sliku ribarstvenog stanja u ovom kraju.